

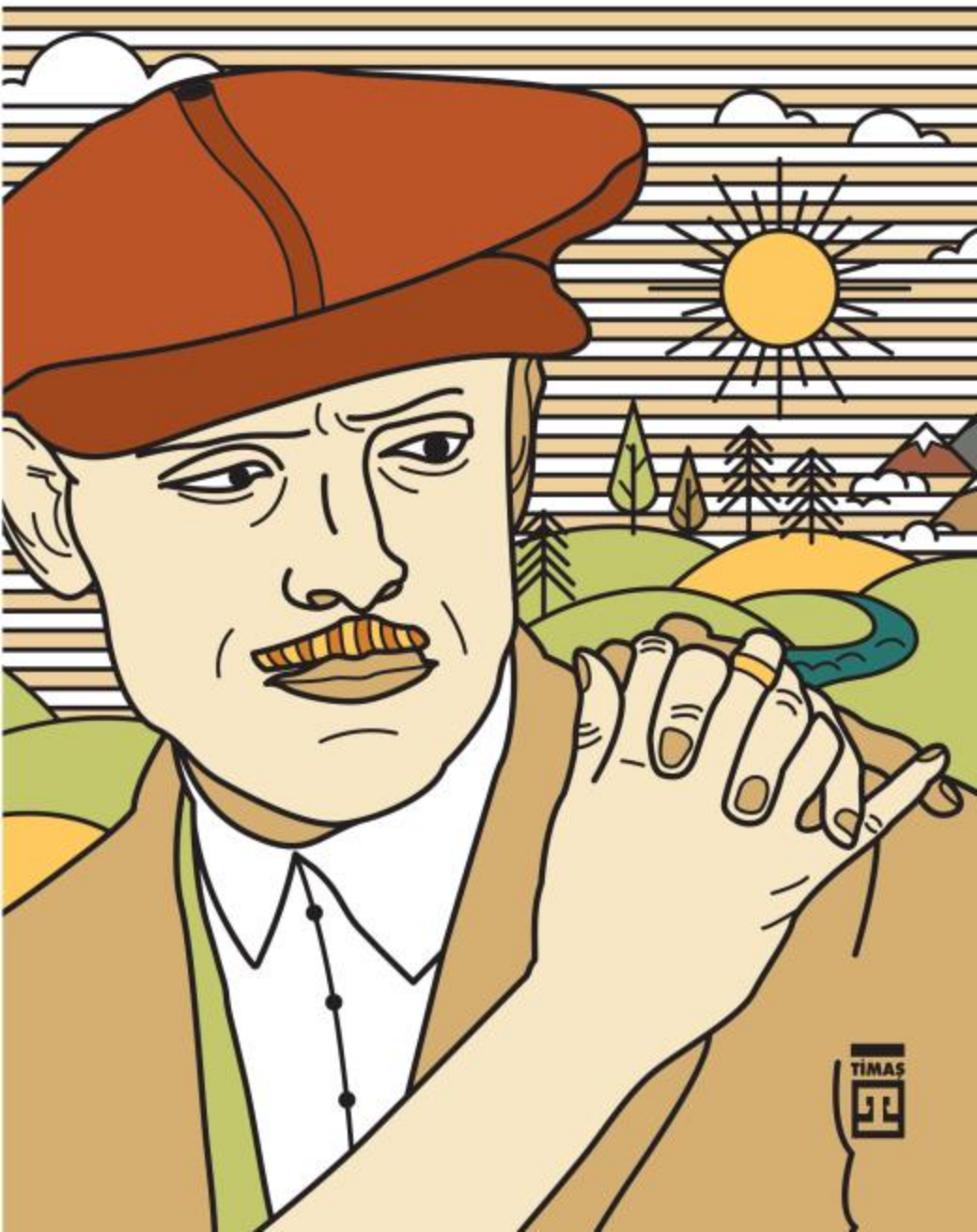
Pan

Çeviri Behçet Necatigil

Knut Hamsun

Nobel Edebiyat Ödülü

Roman

PAN
Teğmen Thomas Glah'ın Notlarından
Knut Hamsun

TİMAŞ YAYINLARI | 2464
Dünya Edebiyatı Dizisi | 50

EDİTÖR
Ayşe Tuba Ayman

KAPAK FOTOĞRAFI
Leszek Paradowski / Trevillion Images

KAPAK TASARIMI
Erdi Demir

İÇ TASARIM
Tamer Turp

1-2. BASKI
2002-2004, Timaş Yayınları, İstanbul

3. BASKI
2009, Antik Dünya Klasikleri, İstanbul

5. BASKI
Ocak 2018, İstanbul

ISBN
ISBN: 978-605-114-393-4
9 786051 143934

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No: 5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24
P.K. 50 Sirkeci / İstanbul

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
f t i timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 12364

BASKI VE CİLT
Çağlayan Basım Yayın A.Ş.
Sarıncı yolu No:7 Gaziemir / İzmir
Tel: (0232) 274 22 15
Sertifika No: 11314

YAYIN HAKLARI
© Knut Hamsun, *Pan* orijinal adıyla Gyldendal Norsk Forlag AS tarafından yayınlanan bu kitabın Türkiye'deki tüm yayın hakları Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir. Tanıtım amacıyla yapılacak alıntılar dışında hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

PAN
TEĞMEN THOMAS GLAH'IN NOTLARINDAN
I.

Son zamanlarda boyuna, Nordland'ın o uzun yaz günlerini düşündüm. İşte yine o günleri, oturduğum kulübeyi, kulübenin arkasındaki ormanı düşlüyor; zamanı kısaltmak, oyalanmak için biraz bir şeyler yazmaya koyuluyorum. Zaman ne kadar da uzun; çabuk geçsin isterdim, geçmek bilmiyor. Beri yanda hiçbir üzüntüm yok, en keyifli ömrü ben sürüyorum; eh, her şeyden memnunum, sonra otuz yaşındayım, ihtiyar sayılmam. Birkaç gün oluyor, bana çok uzaklardan iki kuş tüyü geldi. Gönderen buna hiç de mecbur değildi ama göndermiş işte: Taçlı bir mektup kâğıdına sarılmış, üzeri mühür mumuyla mühürlenmiş iki yeşil kuş tüyü. Böyle şeytanca yeşil iki kuş tüyü görmek, eh bu da hoşuma gitti hani. Ayrıca, sol bacağımda çoktan iyileşmiş eski bir kurşun yarasından kalma, zaman zaman ağrıyan hafif bir romatizmadan başka bir şikâyetim de yok.

Hatırlıyorum, iki yıl önce zaman pek çabuk geçerci. Şimdi nerede, ilerlemek bilmiyor. Yaz geçip gitmişti de farkında bile olmamıştım. İki yıl önceydi bu, 1855'te. Ben işte oyalanmak için o günleri yazmak istiyorum, bazı şeyler olmuştu, yahut gerçekte değil de ben onları hayalde

yaşadım. O olayların bir kısmını unuttum şimdi, çünkü o gün bugün onları bir daha hemen hiç düşünmemiştim: Ama gecelerin çok aydınlık olduğunu hâlâ hatırlıyorum. Birçok şey de bana pek garip gelirdi; yıl on iki aydı, fakat geceler gündüz olur, gökte tek yıldız göremezdiniz. Karşılaştığım kimseler tuhaftılar; öteden beri tanıdığım, bildiğim insanlardan farklı yaradılıştaydılar; bazen bir gecede olanca haşmetleriyle çocukluktan çıkıp olgun, dolgun hale geliveriyor, serpiliyorlardı. Büyü müyü yoktu bunda, ama böyle bir şeyle bu ilk karşılaşmamdı. Bu ilk!

Aşağıda deniz kıyısında beyaz boyalı bir konakta birine rastlamıştım, kısa bir zaman için kafamı kurcaladı. Şimdi onu devamlı hatırlamıyorum, artık geçti, evet, onu büsbütün unuttum; ama beri yanda bütün başka şeyleri, deniz kuşlarının çığırışlarını, ormanda avlanmalarımı, geçirdiğim geceleri, yaz mevsiminin bütün o sıcak saatlerini düşündüğüm oluyor. Hem benim o kızı tanımam sırf bir tesadüftü zaten, bu tesadüf olmasaydı o kız düşüncelerimde bir gün bile yer etmeyecekti.

Kulübemden bir küme halinde adalar, çıkıntı kayalar, adacıklar, biraz deniz, birkaç mavimsi tepe görebiliyordum; kulübenin arkasındaysa orman vardı, muazzam bir orman. Köklerden, yapraklardan, çamların ılık kokusunu andıran yağlı buharlarından yükselen kokular; içimi hazla, şükranla dolduruyordu. İçimdeki her şey ancak ormanda sükûn buluyor, ruhum orada yatışıyor, tam kuvvetine orada kavuşuyordu. Yanımda Aisopos, her gün yamaçlarda yürüyor, arazinin yarısı henüz karla, yumuşamış, erimiş bahar karlarıyla örtülü olduğu halde,

buralarda dolaşabileyim istiyordum. Biricik arkadaşım Aisopos'tu; şimdi Cora var, ama o zamanlar Aisopos vardı, köpeğim; sonradan onu bir kurşunla öldürdüm.

Çokluk akşamları, avdan tekrar kulübeye dönerken, derinden bir aile özleminin beni tepeden tırnağa sardığını, içimi tatlı heyecanlara gömdüğünü duyardım. Dolaşır durur, Aisopos'la gevezelik eder, ona rahatımızın mükemmelliğini anlatırdım. "İşte böyle, şimdi ateşimizi yakar, ocakta kuşumuzu kızartırız." derdim. "İyi mi?"

Bunları yapıp da ikimiz de karnımızı doyurduk mu, Aisopos ocağın gerisindeki yerine sokulur, bense pipomu yakar, bir süre kerevette uzanır, ormandaki ölü uğultuları dinlerdim. Havada hafif bir esinti olur, rüzgâr kulübeye doğru alçalır, dağ horozunun hışırtılı sesini açıkça duyardım. Başka her şey sessiz olurdu.

Bazen uzandığım yerde; yürürken, ayaktayken nasılsam öyle, elbiselerimle uyur kalır, deniz kuşları çığırışmaya başlayınca kadar uyurdum. Uyanıp da pencereden bakınca çarşının büyük beyaz binalarını, Sirilund rıhtımını, ekmek aldığım dükkânı görür; Nordland'da bir kulübede, bir orman kenarında olmama hayret ederek bir süre daha yattırdım. Sonra Aisopos, orada ocağın yanında uzun, ağır vücudunu silkerdi, tasmaşı çingirdardı; Aisopos esner, kuyruğunu sallardı. Yerimden fırlar, bu üç dört saatlik uykuyla dinlenmiş, her şeyden, her şeyden memnun kalkardım.

Birçok gece böyle geçti.

II.

Yağmura, fırtınaya bağlı değil ki! Bazen yağmurlu bir günde de kendinizi bir küçük sevince kaptırır, onun verdiği mutlulukla bir köşeye çekilirsiniz. Orada dikilir kalır, gözleriniz bir noktaya çevrili, bakmaya başlarsınız; ara sıra hafif güler, sağa sola bakarsınız. Ne mi düşünürsünüz? Bir pencerede pırıl pırıl bir camı, camda bir gün ışığını, bir küçük dere peyzajını, yahut gökte mavi bir yarık vardır, onu! Yetmez mi?

Başka vakit yepyeni olaylar bile bizi monoton ve zavallı bir ruh halinden silkinip uyandıramaz; bir balo salonunda kayıtsız, vurdumduymaz, bütün etkilere kapalı oturabilirsiniz. Çünkü sevincin de kederin de kaynağı insanın kendi içidir.

O günü hatırlıyorum. Deniz kıyısına inmiştim. Birden yağmur bastırdı; kapısı açık bir kayıkhaneye girip oturdum bir süre. Bir türkü mırıldanmaya başladım, fakat neşesizdim, hafiften söylüyordum, sırf vakit geçirmek için. Aisopos yanımdaydı, oturup kulaklarını dikti; mırıltıyı kestim, ben de kulak verdim: Dışarıdan sesler geliyor, birileri yaklaşıyordu. Bir tesadüf, gayet normal bir tesadüf! İki erkek, bir de kız, küçük bir topluluk apar topar barakaya geliyordu. Gülüşerek bağıştılar:

“Çabuk olun! Bir sığınak bulduk!”

Ayağa kalktım.

Erkeklerden birinin beyaz, kolasız plastronu vardı; yağ-murdan yumuşamış, yer yer kabarıp sarkmıştı; bu ıslak plastrona elmas bir iğne takılmıştı. Adam, görünüşü biraz züppece, uzun sivriburun ayakkabılar giymişti. Selam verdim, tüccar Mack’tı bu; ekmek aldığım çarşıdan tanıyordum. Hatta bir keresinde beni evine çağırmış, ama bir türlü gitmek kısmet olmamıştı.

Beni görünce, “Aa, yabancı değil!” dedi. “Değirmene gidiyorduk, geri dönmek zorunda kaldık. Ne hava, değil mi? Fakat Teğmenim, siz Sirilund’a gelecektiniz hani?” Yanlarındaki kısa boylu, siyah sakallı zatı tanıştırdı; ek kilisenin orada oturan bir doktor.

Genç kız, tülünü burnunun üstüne doğru hafif aralamış, sesini alçaltarak Aisopos’la konuşmaya başlamıştı. Ceketine dikkat ettim: Astarından, iliklerinden boyanmış olduğunu anladım. Mack, onu da tanıştırdı, kızıymış, Edvarda.

Edvarda, tülün gerisinden bana şöyle bir baktı, sonra yine köpekle fısıldaşmaya devam etti, köpeğin tasmaına bakıp okudu:

“Demek senin adın Aisopos... Doktor, Aisopos kimdi? Ben sadece, masallar yazdığını hatırlıyorum. Frikyalıydı galiba. Yok, belki de yanılıyorum.”

Bir çocuk, bir okul kızı. Baktım, uzun boyluydu, fakat hatları belirmemişti; aşağı yukarı on beş, on altı yaşlarında; uzun, esmer elleri eldivensiz. Öğleden sonra bir

ansiklopedide Aisopos maddesine baktı belki, hemen öğrenmek için.

Mack benden avlarımı sordu. “En çok ne vuruyorsunuz?” dedi. “Kayıklarımın biri her zaman emrinizdedir. Bir söyleyin yeter!” Doktor hiç konuşmadı. Giderlerken Doktor’un hafifçe topalladığına, baston kullandığına dikkat ettim.

Önceki gibi, aynı boş ruh hali içinde, kayıtsız bir türkü mırıldanarak kulübeme döndüm. Kayıkhanedeki bu karşılaşma bende en ufak bir heyecan yaratmamıştı; hatırımda kalan tek şey, Mack’ın yağmurdan yumuşamış plastronuydu sade; ortasında yine ıslak ve sönük parıltılı elmas bir iğne bulunan plastron.

III.

Kulübemin önünde, az ileride bir taş vardı; yüksek, boz bir kaya parçası. Bu taşta hep benim iyiliğimi isteyen bir hal göze çarpıyordu; yürüyüşlerimden dönüşte bu taş bana bakıyor, beni tanıyordu sanki. Sabahın şafağında kulübeden çıkınca bu taşın yanından geçiyor, bundan hoşlanıyordum; içimde orada dönüşümü bekleyecek iyi bir dost bıraktığım kanısı uyanıyordu.

Ve ileride av başlardı. Belki bir şey vurur, vurmazdım belki de...

Adaların ötesinde deniz, ağır bir durgunluk içinde uzanırdı. Tepelere çıktım mı bazen durur, denize bakardım; sakın günlerde gemiler hiç ilerlemezdi, üç gün hep aynı yelkeni görebilirdim, su üstünde bir martı gibi ufak, beyaz. Bazen de rüzgâr döndüyse uzaklarda dağlar adeta kaybolur, hava bozar, lodos çıkar, seyircisi olduğum bir temsil başlardı. Her şey bir dumana bürünürdü. Yer gök birbirine karışır, deniz havada hora teperek çalkınır; boşluğa insanlar, atlar, yırtık bayraklar çizerti. Bir kayanın altında rüzgârdan korunmuş, durur, şunu bunu düşünürdüm; denizin gözlerimin önünde niçin böyle açıldığını Tanrı bilir, diye düşünüyordum. Ben o saatte belki dünyanın beyninin içerlerine bakıyor, orada nasıl çalışıldığını, her şeyin nasıl kaydığını görüyordum.

Aisopos huzursuzdu; ara sıra burnunu öne uzatıyor, kuyruğunu sallıyordu; hava onu hasta etmişti, bacaklarında hafif ürpermeler oluyordu; ben kendisiyle konuşmayınca ayaklarımın arasına sokulmuş, gözlerini benim gibi engine dikmişti. Ne bir hayvan çığırışı duyuluyordu, ne bir insan kelamı. Hiçbiri, etrafında sadece ağır bir uğultu. Engine doğru bir kaya sütunu görölüyordu, tek başına bir çıkıntı. Deniz üstüne atıldıkça kaya, deli fişek bir helezon gibi dikleşiyor; hayır, ıslak ıslak havaya kalkıp dünyayı seyreden, oflayıp pofladıkça saçı sakalı başının etrafında tekerleğe benzeyen bir deniz tanrısı oluyordu. Sonra yine dalgaların içine gömölüyordu. Ve fırtınanın ortasında kömür karası bir ufak vapur, kendine liman yolu açmaya savaşıyordu...

Öğleden sonra rıhtıma indiğimde kömür karası o ufak vapur, limana girmişti: Posta vapuru. Bu seyrek gelen misafiri seyretmek için birçok kimse rıhtımdaydı. Aralarında istediği kadar başka farklar bulunsun, ayrıksız hepsinin mavi gözlü olduğunu gördüm. Uzakta, başına beyaz yün eşarp bağlamış genç bir kız duruyordu; çok koyu renkli saçları; beyaz örtü, saçıyla garip bir karşıtlık yaratıyordu. Tecessüsle bana, deri elbiseme, tüfeğime baktı; ben kendisiyle konuşmak isteyince utandı, başını çevirdi. “Sen hep bu beyaz eşarba bağla, sana çok yakışıyor,” dedim. “Eva,” dedi. Bu kızın babasıydı anlaşılan. Ben bu adamı tanıyordum, demirci, köyün demircisi. Birkaç gün önce tüfeklerimden birine yeni bir namlu yapmıştı...

Yağmur ve rüzgâr yapacağını yaptı, karları eritti. Birkaç gün toprağın üstünde tatsız, soğuk bir hava esti, çürümüş dallar koptu, kargalar küme küme toplanıp gakladılar. Uzun sürmedi bu; güneş yakınlardaydı, bir sabah ormanın arkasından çıkıverdi. Güneş doğarken ben, tepeden tırnağa tatlı bir akımla doluyor, sessiz bir kutlayışla tüfeğimi omuzluyordum.

IV.

O zamanlar avdan yana sıkıntı çekmiyor, istediğimi vuruyordum. Bir tavşan, bir dağ horozu, bir kar tavuğu avlıyor, bazen da yolum kıyıya düşünce şu veya bu, yakınlara gelmiş herhangi bir deniz kuşunu vuruyordum. Mutlu zamanlardı o zamanlar. Günler gitgide uzuyor, hava daha da berraklaşıyordu. İki günlüğüne hazırlık yapıp dağlara yukarı yollandım, tepelere gidiyordum. Ren geyiği güden Laponlara rastladım; bana peynir verdiler, kokulu ot tadında ufak yağlı peynirler. Oralara birçok defa gittim. Kulübeme dönerken her seferinde bir kuş vuruyor, av torbama atıyordum. Oturuyor, Aisopos'u bir yere bağlıyordum. Bir fersah ötede aşağıda denizi görüyordum. Yamaçlar, üzerlerinden sızan, damlayan, aynı hafif melodiyle çağıldayan sularla ıslak ve siyahtılar. Ta içerileride dağlardaki bu küçük melodiler, bir yere oturmuş çevreme bakınırken bana bazı saatleri kısaltıyorlardı. İşte şu ufak, sürekli melodi şuracıkta ıssızlığı içinde çağıldayıp duruyor, diye düşünürdüm; onu ne işiten var, ne düşünen; ama buna rağmen o her zaman çağılıyor, her zaman! Bu çağıltıyı duydukça dağlar bana artık bütünü ıssız gelmiyordu. Zaman zaman bazı hadiseler oluyordu: Bir yıldırım toprağı sarsıyor, bir kaya parçası kopuyor, ardında taş tozundan bir yol bırakarak denize

yuvartanıyordu; o anda Aisopos burnunu rüzgârdan yana kaldırıyor, anlamadığı bu kokuyu şaşkın şaşkın kokluyordu. Kar sularıyła yarık yarık kayaların oralarda koskoca bir parçanın kopup düşmesi, bir silah sesine yahut sadece keskin bir bağırışa bakıyordu...

Bir saat oluyordu, belki bir saatten de fazla; zaman öyle çabuk geçiyordu. Aisopos'u çözüyor, torbamı öbür omzuma alıyor, yola koyuluyordum. Gün sona yaklaşıyordu. Aşağıda ormanda birdenbire karşıma, eski dostum patika çıkıyordu: Çok garip kıvrımları olan dar bir patika şeridi. Her kıvrımı izliyor, aheste beste gidiyordum; ne diye acele edeyim, evde bekleyenim yoktu ki! Bir hükümdar gibi hür yürüyor, asude bir ormandan nasıl istersem öyle, ağır aksak geçiyordum. Bütün kuşlar susuyor, uzaklardan sadece dağ horozunun sesi, hep onun sesi geliyordu.

Ormandan çıktım, önüm sıra yürüyen iki kişi gördüm, onlara yetiştim, biri genç kız Edvarda, tanıdım, selam verdim; Doktor ona yol arkadaşlığı ediyordu. Onlara silahımı göstermem gerekti; pusulama, torbama baktılar; onları kulübeme çağırdım, bir gün geleceklerini vadettiler.

Artık akşam olmuştu. Kulübeme geldim, ateş yaktım, bir kuş kızartıp yemeğimi yedim. Yarın yeni bir gün başlayacak...

Sessiz sakın her taraf. Akşam geç vakte kadar uzanıp pencereden bakıyorum. Bu zaman toprağın, ormanın bir peri nuruyla örtüldüğü zamandır. Güneş batmış, ufku yağlı, kızıl bir ışğa bulamıştı; zeytinyağı gibi hareketsiz bir ışık. Baştan başa açık ve temizdi gökyüzü. Gözlerimi

bu duru denize dikmiştim, dñnyanın kñnhñyle karşı karşıyaydım sanki; kalbim derinden derine bu çıplak öze karşı çarpıyor, onunla kaynaşmışa benziyordu. Tanrı bilir, diye düşünüyordum kendi kendime, ufkun bu akşam neden leylak ve altın rengine bñrñndñğñnñ? Bu bir şenlik mi acaba; yukarıdaki âlemlerde, yıldızların müziğİ ve akıntılarda kayan sandallar içinde muhteşem bir cñmbñř mñ? Öyle görñnñyor. Gözlerimi kapatıyor, bu sandal gezintisine ben de katılıyorum; art arda dñřñnceler, beynimin içinde yelken açıyor...

Birçok gün, bu şekilde geçti.

Dolaşıyor, tetkik ediyordum: Karın su oluşunu, buzun çözülüřññ. Kulñbemde yetecek kadar yiyeceğim olduğñ günler tñfeğimi kullanmıyordum bile. Hñr, başıboş dolaşıyor, vakit geçiriyordum. Nereye gitsem karşıma görñlecek, dinlenecek birçok şey çıkıyor, her şey her gün biraz daha değİşiyor, hatta söğñt ve ardıçlar durmuş, baharı bekliyorlardı. Ben mesela değİrmene doğru gidiyordum, orada buzlar henñz çözülmemişti, ama toprak nice yıllardan bu yana çepeçevre çiğnenmişti ve sırtlarında buğday çuvalları, insanların, buğdaylarını öğñtmeye oralara geldiklerini gösteriyordu. Ben orada tekrar insanların arasına karıştım, duvarlara harfler, tarihler kazınmıştı.

Gñzel!

V.

Daha yazayım mı? Hayır, hayır. Sırf zevkim için, sonra vakti kısaltıyor madem, iki yıl önceki baharın gelişini, toprağın durumunu anlatayım biraz. Toprak ve deniz hafif kokmaya başlamıştı. Ormanda çürümüş yapraklar tatlımsı tatlımsı kükürtlü hidrojen kokuyor, saksağanlar gagalarında dal parçaları uçuşuyor, yuva kuruyorlardı. Aradan birkaç gün geçince dereler kabardı, köpürmeye başladı; orada burada siyah benekli bir beyaz kelebek görülüyor, balıkçılar dalyanlarından evlerine dönüyorlardı. Tüccarın iki yelkenlisi silme balık dolu dönüp gelmiş, kurutma yerleri önünde demirlemişti. Balıkların kayalar üzerinde kurutulduğu bu adaların en büyüğünde şimdi birden bir canlılık, bir kaynaşmadır gidiyordu. Bütün bunları pencereden görüyordum.

Fakat kulübeye hiçbir gürültü sızılmıyordu; yalnızdım, yalnız kalıyordum. Arasıra uzaktan biri geçiyordu, demircinin kızı Eva'yı gördüm, burnunun üzerinde birkaç çil belirmişti.

“Nereye gidiyorsun?” diye sordum.

Sakin, cevap verdi: “Ormana, odun toplamaya!” Elinde odunları bağlamaya bir ip vardı, başında beyaz eşarblı. Peşinden baktım, dönüp bakmadı.

Tekrar bir insan görene kadar günler geçti.

Bahar ilerliyordu, orman ağarmıştı; ağaç doruklarına konmuş, gözlerini güneşe dikmiş çığırtan ardıc kuşlarını seyretmek çok hoştu. Bazen sabahın saat ikisinde, şafağa doğru kalkıyor, güneş doğarken kuşlardan, hayvanlardan yükselen sevinç gösterilerine ben de katılıyordum.

Bahar besbelli bana gelmişti, kanım sanki adım adım arada bir seğiriyordu. Kulübede oturuyor, oltalarımı bir gözden geçirsem diyordum; ama bir iş görmeye parmağımı bile kımlıdatamıyordum; memnun ve karanlık bir tedirginlikle, kalbim dolup boşalıyordu. Aisopos birden ayağa kalktı, uyuşmuş bacakları üzerinde doğruldu, kesik kısa havladı. Kulübeye birileri geliyordu, hemen başımdan kasketimi çıkardım, kapının önünde Edvarda'nın sesini işitmiştim. Söyledikleri gibi o ve Doktor, ahbapça ve alçakgönüllü, ziyaretime geliyorlardı.

Edvarda'nın, "Evet, içeride!" dediğini duydum. Edvarda göründü, bir küçük kız edasıyla bana elini uzattı. "Dün de geldik, ama evde yoktunuz!" dedi.

Yattığım kerevete, battaniyenin üzerine oturdu, kulübeyi gözden geçirmeye başladı; Doktor uzun sırada, benim yanıma oturmuştu. Konuşuyor, çene çalışıyorduk; onlara bu arada ormanda ne tür hayvanlar bulunduğunu, av kısıtlama zamanı geldiği için artık hangi hayvanları vuramayacağımı anlattım. Mesela dağ horozu mevsimi kapanmıştı.